

Наталя ТИХОЛОЗ

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка

УДК 821.161.2-1"1890".09Франко І.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2024.76.12591>

ТАРАС ФРАНКО І ФІЛОЛОГІЧНИЙ МЕТОД В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ (ДОВКОЛА «ЛИСА МИКИТИ»)

Резюме. У статті розглянуто монографію Тараса Франка *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, що є першою докладною науковою студією про однойменну поему І. Франка. З'ясовано обставини її написання, доопрацювання і видання у 1937 р. На основі нових джерел встановлено, що монографію про Лиса Микиту Тарас Франко писав як дисертацію, яку через суспільно-політичні обставини в Україні у 20-30-х роках, а потім і в 50-х рр. так і не зміг захистити. Вказано, що при аналізі батькової поеми Т. Франко як дослідник послуговувався філологічним методом. Його науковому методологічному інструментарію властива увага до лінгвістичних особливостей тексту, ретельного вивчення першоджерел, докладної і всебічної інтерпретації, порівняльно-історичного аналізу форми і змісту, різних редакцій і перевидань поеми І. Франка «Лис Микита». Простежено значення монографії Т. Франка для розвитку наступних перевидань та досліджень Франкової поеми.

Ключові слова: філологічний метод, поема-казка «Лис Микита», Іван Франко, гумор, сатира, літературна переробка.

TARAS FRANKO AND THE PHILOLOGICAL METHOD IN UKRAINIAN LITERARY CRITICISM (ABOUT "LYS MYKYTA")

Abstract. The article explores Taras Franko's monograph *Lys Mykyta: A Critical Analysis of Ivan Franko's Poem*. This work by T. Franko represents the first detailed scholarly study of Ivan Franko's poem *Lys Mykyta*. The poem *Lys Mykyta* was a beloved fairy tale of T. Franko since childhood. In the late 1920s, the son of the writer referred to the poem as a researcher, writing a scientific work about it and presenting it at a meeting of the Shevchenko Scientific Society. The article explores the circumstances of the writing of this monograph, its revision and publication in 1937. It has been determined, based on new sources, that T. Franko wrote the monograph on *Lys Mykyta* as a dissertation. However, due to socio-political circumstances in Ukraine in the 1920s-30s and later in the 1950s, he was unable to defend it. T. Franko used the philological method to analyze the poem. His methodological approach is characterized by attention to the linguistic features of the text, thorough examination of primary sources, detailed and comprehensive interpretation, comparative and historical analysis of form and content, various edits and reprints of I. Franko's poem *Lys Mykyta*. The significance of Franko's monograph on the development of next editions and studies of Franko's poem, particularly the Krakow edition of 1941, is traced. During the Soviet era, attention to Franko's poem *Lys Mykyta* did not reflect the full range of its interpretations. T. Franko's monograph was mostly not referred to. However, in a number of his other works, T. Franko once again referred to the poem *Lys Mykyta*. He protested against categorizing it only as a "children's" text and opposed its interpretation in a sociological and ideological context.

Keywords: philological method, fairy tale poem *Lys Mykyta*, Ivan Franko, humor, satire, literary adaptation.

Першою ґрунтовною науковою працею Тараса Франка у царині франкознавства стала монографія *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка* (Львів, 1937). Увага до славетної поеми-казки Івана Франка *Лис Микита*, яка ще за життя поета здобула собі нечувану популярність і широку читацьку аудиторію, виходила із особистих зацікавлень Т. Франка, сформованих ще у підлітково-юнацький період. Вочевидь, тут далася взнаки його любов до пригодницьких сюжетів та текстів, щедрих на потужний гумористично-сатиричний первень. Мабуть, до цього слід додати також і ті приємні спомини про дитинство і батьківську опіку, які викликала поема *Лис Микита* у Т. Франка, його рідних братів і сестри, і врешті-решт – у цілого покоління, що зростало і формувалося на цій Франковій казці.

«З написаних для дітей творів найбільше подобався нам “Лис Микита” (1890 р.), чудові строфи якого батько прекрасно читав, – згадував Т. Франко. – ...Ми швидко і легко вивчили “Лиса Микиту” напам’ять»¹. А Богдан Барвінський свідчив: «Ми, діти, ... читали “Лиса Микиту” з захопленням, вчили його напам’ять, а як він був виданий книжкою, десятки разів перечитували його як якусь свіжу новину. Я ще після тридцяти років читав його з таким захопленням, як у дитячих літах»².

Та й сам І. Франко зізнався: «...Я найбільше люблю свого “Лиса Микиту”, тому, що я його написав для своїх дітей...»³. Невипадковою випадковістю було також і те, що до написання *Лиса Микита* письменник засів саме тої знакової весни 1898 р., коли народився його другий син Тарас і коли сім’я мешкала на вул. Зиблікевича, 12, а попід вікнами пропливала ще Полтва⁴.

Натхненний вплив батькового *Лиса Микита* спонукав Т. Франка ще у студентські роки перечитати поему *Райнеке-Лис* Йоганна-Вольфганга Гете і навіть взятися за його переклад. Так, у листі до Олекси Коваленка від 28 липня 1908 р. Т. Франко сповіщав свого адресата, що переклав «живою народною мовою» «гекзаметром» другу пісню Гетевого твору⁵. Тож не дивно, що саме поема-казка *Лис Микита* Франка-батька опинилася у полі прискіпливої уваги його сина. Ба більше, дослідження про поему-казку *Лис Микита* Т. Франко планував захищати як дисертацію. Однак польський славіст, професор Львівського університету Тадеуш Лер-Сплавінський не допустив його до захисту.

«За часів польської влади я приготувався до філософського факультету і здав дисертацію про Лиса Микиту, але успішного іспиту не довелося скласти», – зазначив Т. Франко в «Автобіографії» 1945 р.⁶. А в листі до акад. Михайла Возня-

¹ Т. Франко, *Іван Франко і діти*, [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т.* / упоряд. Є. Баран, Н. Тихолоз. Івано-Франківськ: Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 1, с. 738–739.

² Б. Барвінський, *Мої спомини про д-ра Івана Франка (1890–1915)*, [в:] *Спогади про Івана Франка*. / вступ. стаття і прим. М. Гнатюка. Вид. 2-ге, доповн., перебл. Львів: Каменярь, 2011, с. 565.

³ М. Рудницький, *Іван Франко*, [в:] *Спогади про Івана Франка*. с. 503.

⁴ Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, Львів: Накладом Наукового товариства ім. Шевченка, 1937, с. 79.

⁵ *Лист Т. Франка до О. Коваленка від 28 липня 1908 р.*, [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т.*, т. 2, с. 404.

⁶ Т. Франко, *Автобіографія*, [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т.*, т. 2, с. 394.

ка від 27 жовтня 1950 р. писав: «У 1926 році я зголосився у львівським університеті до докторату і предложив дисертацію про Лиса Микиту, її одначе відкинув проф. Лер-Сплавінські...»¹.

Синові І. Франка (як колись і його батькові) не знайшлося місця у польсько-мовному науковому середовищі міжвоєнного Львова. Поява книги *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка у 1937 р.* не допомогла автору здобути бажаний докторський ступінь і викладацьку роботу у Львові. В умовах колоніальної політики осадництва, соціальної і національної нерівності українців з поляками, активних асиміляційних процесів в освіті і науці в час польської окупації Галичини у 20–30-х роках ХХ століття Т. Франко змушений був залишитися і далі учителювати у Ряшеві.

Над монографією *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка* Т. Франко і справді працював у другій половині 20-х рр. ХХ ст. Підтвердженням цього є авторизований машинопис його праці під назвою *Лис Микита в бігу десятиліть. Генеза Лиса Микити* на 140 аркушах, що зберігся в архіві І. Франка і який можна здогадно датувати 1927 р.² Про те, що розлога студія про *Лиса Микиту*, «на шість друкованих аркушів», була закінчена і «призначалася на 1926 рік, в десятиліття смерті поета»³ свідчать листи і спомини Т. Франка. У справі друку своєї праці автор звернувся до Наукового товариства імені Шевченка. «Секретар Наукового Товариства ім. Шевченка Гнатюк був тяжко хворий, але старався мені допомогти, подавав поради», – згадував Т. Франко. Одначе друк раз у раз відкладався. А 6 жовтня 1926 р. Володимир Гнатюк помер... У лютому 1927-го на засіданні Філологічної секції НТШ Т. Франко зачитав свою роботу. Проте, через складний фінансовий стан НТШ та низку зауваг, які треба було врахувати, праця побачила світ аж десятиліття по тому, якраз у «двадцяті роковини смерті великозаслуженого довголітнього Голови Секції, найкращого Сина Галицької Землі й одного з найбільших її вчених, незабутнього – Івана Франка». Книга з'явилася наприкінці 1936-го (але на обкладинці значився 1937 р.) як збірник Філологічної секції (том ХХІІІ). Своє дослідження Т. Франко присвятив батькові. Його й справді написано «з великим і зворушливим пієтизмом сина до батька»⁴.

Монографія про *Лиса Микиту* – гідний дарунок сина у вінок шани і пам'яті своєму великому батькові і водночас яскраве свідчення фаховості і таланту Т. Франка як ученого і як представника філологічної школи, формування якої в українському літературознавстві припало на кінець ХІХ–початок ХХ століть і було тісно переплетене з утвердженням модернізму. Увага до лінгвістичних особливостей тексту, ретельного вивчення першоджерел, докладної і всебічної інтер-

¹ Лист Т. Франка до М. Возняка від 27 жовтня 1950 р., [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т., т. 2, с. 457.*

² Т. Франко, *Лис Микита в бігу десятиліть. Генеза Лиса Микити*, Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 3, № 3737.

³ Т. Франко, *Приятелювання із Іваном Франком*, [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т., т. 2, с. 390.*

⁴ Від редакції, [в:] Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 6.

претації та порівняльно-історичного вивчення форми і змісту – усі ці засади, що становлять основу філологічного аналізу, близькі науковому методологічному інструментарію Т. Франка.

Ця монографія з повним правом дозволяє зачислити ім'я Франкового сина до добірної когорти прихильників філологічного методу, серед яких Володимир Перетц, Степан Смаль-Стоцький, а також ровесники Т. Франка – Леонід Білецький, Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара та ін. Увага до філологічного методу сформувалася у Т. Франка під впливом студій у Віденському університеті, а також, не останньою чергою, і під впливом наукового доробку його батька, який широко застосовував здобутки філологічної школи при написанні своїх розвідок з медієвістики та фольклористики¹, прикладом чому може слугувати хоча б текст розвідки *Про Варлаама і Йоасафа та притчу про єдиного рога*, яку І. Франко захистив як дисертацію 1893 р. під керівництвом хорватського славіста Ватрослава Ягича у Віденському університеті.

Монографія *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка* пера Т. Франка складається із «Передмови автора», восьми розділів (1. «Десять видань “Лиса Микити”»; 2. «Історія тексту “Лиса Микити”. Зміни»; 3. «Джерела поеми. Її оригінальність»; 4. «Композиція “Лиса Микити”»; 5. «Неясні місця»; 6. «Призначення “Лиса Микити”»; 7. «“Лис Микита” в поетичній творчості І. Франка»; 8. «“Лис Микита” й голоси сучасників») та коротких висновків.

У першому розділі *Десять видань “Лиса Микити”* автор зосередив свою увагу на порівняльному зіставленні п'яти прижиттєвих (журнальний варіант 1890 р. і відбитка з нього 1891 р., 1896 р., 1902 р., 1909 р. – видані у Львові; 1914 р. у Києві) та п'яти пожиттєвих видань (1919 р. і 1921 р. у Харкові, 1921 у Відні, 1925 у Львові, 1927 у Харкові) поеми-казки І. Франка, відзначив появу передруку *Лиса Микити* у 1910 році в Нью-Йорку (США). Поза тим розглянув також п'ять *переробок* батькового тексту: Я. Біленького (Гіядора Стрипського) в ужгородському журналі «Наука» 1912 р. (чотири перші пісні); Мусія Кононенка 1918-го у Полтаві; Антона Лотоцького (прозою) у Львові 1924 р.; В. Тодосева (прозою) 1925 р. у Харкові; Максима Рильського 1935 р. в Одесі. Ці переробки *Лиса Микити* Т. Франко вважав «невдатними» та «незугарними», а текст М. Кононенка узагалі оцінив як такий, що нагадує «котлярєвщину»². Про мовностилістичні зміни у переробці М. Рильського дослідник висловився дещо м'якше, відзначивши його поетичний талант, але усе-таки критично: «Все це гарне (Рильський – великий поет!), але пощо то все робити?!»³. Окремо вказав автор монографії у цьому розділі і на проблему *перекладу* Франкового *Лиса Микити* іншими мовами: «На чужі мови “Лис Микита” досі не був перекладений. На це склалося багато причин (труднощі в опануванні форми, місцевий і національний колорит, ядерність вислову). Але головна, на наш погляд, – неfortunний авторів додаток “переробив з німецького”. Переробку нікому не цікаво перекладати»⁴.

¹ С. Пилипчук, *«Безпристрасне вистудіювання тексту...»: методологія філологічної школи у фольклористичній практиці Івана Франка*, [в:] Рідний край, 2013, № 1(28).

² Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 10.

³ Там само, с. 12.

⁴ Там само, с. 13.

Але навіть попри ці слушні міркування, Т. Франку усе ж вдалося розпізнати у польському перекладі *Лиса Микити* Леона Жиповського (1936 р.) український першотекст свого батька. Перекладач, хоч і визначив свій текст як «вільний переклад з Гете», усе ж, як наголошує уважний дослідник, «скрізь держиться ходу думок українського тексту, зберігає Франків ритм і строфи»¹.

Про фахову уважність і сумлінність Т. Франка як дослідника свідчить його листування з Ярославом Гординським, який редагував працю перед її виходом у світ. Зокрема у листі від 20 вересня 1936 р. син письменника просив свого адресата внести до рукопису низку доповнень, що були пов'язані з появою нових переробок Франкового *Лиса Микити*: йшлося про переробку М. Рильського і про переклад Л. Жиповського. Як бачимо з тексту монографії, ці доповнення Т. Франка Я. Гординський затвердив. Водночас у тому-таки листі адресант згадував також і про «драматизованого “Лиса Микиту” одної пані», яка, на думку Т. Франка, «намагалася конче зробити з Лиса Микити крайнього лайдака і тим робом стати вище не лише від Франка, але й від Гетого»². Тою загадковою пані, прізвища якої Т. Франко чи то не знав, чи то не міг згадати, очевидно, була Іванна Блажкевич, п'єсу якої *Лис Микита* розіграли на великій сцені Театру ріжнородностей (Театр «Różnorodności») у Львові (вул. Театральна, 22) 1936 р. учениці школи ім. Шевченка. На цю постановку позитивно відгукнулася Костянтина Малицька³. Одначе у монографії Т. Франка про драматичну переробку І. Блажкевич не згадано.

Про роботу над удосконаленням тексту свого дослідження свідчить і автограф «[Суперечності й недогляди поеми Івана Франка «Лис Микита»]»⁴, створений, очевидно, у середині тих-таки 30-х років. Можливо він мав бути окремим розділом, а можливо мав доповнювати п'ятий розділ «Неясні місяця». Його текст з невідомих причин не увійшов до студії про *Лиса Микиту*, але він фіксує цікаві спостереження Т. Франка, які відкривають завісу до творчої лабораторії його батька. Зокрема син з властивою йому скрупульозністю вказує на окремі невідповідності у тексті батькової поеми. Так, скажімо вислів «надійшла весна прекрасна», яким починається перша пісня поеми, дисонує з сьомою строфою другої пісні, у якій ідеться про той самий день і в якій Лис Микита каже: «А такий надворі сквар...». Т. Франко з того приводу зауважував, що «сквар [спека. – Н. Т.] у нас на весну не буває, а більше підходить до часу Зелених свят»⁵.

Найбільшими за обсягом і ґрунтовністю порівнюваного матеріалу є другий і третій розділи книги, що мають назву *Історія тексту Лиса Микити. Зміни. і Джерела поеми. Її оригінальність*. У них Т. Франко докладно розглядає зміни, яких зазнав текст поеми у ході наступних перевидань. Дослідник уважно, пісня за піснею, аналізує модифікації, заміни і доповнення у тексті поеми, вказуючи не на лише на формальні відмінності між виданнями (від кількості пісень та строф у

¹ Там само.

² Лист Т. Франка до Я. Гординського від 20 вересня 1936 р., [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т., т. 2*, с. 449.

³ В. Л. [Віра Лебедова], «Лис Микита» на сцені, [в:] Нова хата, 1936, ч. 13–14.

⁴ Т. Франко, [Суперечності й недогляди поеми Івана Франка «Лис Микита»], [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т., т. 1*, с. 790–791.

⁵ Там само, с. 790.

них), а й зосереджує свою увагу на мовно-стилістичному порівнянні авторських редакцій тексту. Т. Франко вважає, що на лінгвістичному оформленні *Лиса Микити* відбилася природна еволюція поглядів письменника «на характер української літературної мови»¹. Перші твори І. Франка, за спостереженням дослідника, характеризують «чотири -ізми», себто провінціалізми, германізми, латинізми й полонізми, які з кожним наступним виданням поеми-казки *Лис Микита*, автор старався виправляти на літературні конструкції за надніпрянським взірцем. При цьому син зазначив, що на формування мови самого І. Франка вплинули ремісничче середовище батьківської кузні, «мова підгірських селян Дрогобиччини»² та польськомовне середовище, у якому формувався письменник у період своїх гімназійно-університетських студій.

Цікаво, що при розгляді германізмів Т. Франко між іншим зауважив, що його батько «був із німецького роду»³. Тезу про німецьке походження роду Франка сучасні франкознавці категорично заперечують. Проте на час написання своєї розвідки син письменника і справді так вважав. Згодом Т. Франко змінить свою думку, але станеться це аж наприкінці 40-х рр., коли він уже як директор Музею Івана Франка у Львові матиме змогу докладно ознайомитися із метричними книгами Нагуєвичів у ході наукової експедиції до Дрогобича. Тоді він дійде висновку, що «рід Франків не походить від німецьких колоністів»⁴.

Розглядаючи джерела Франкової поеми-казки (серед яких *Lis Mykita* Мартина Смажевського, 1860; українські народні казки і байки; латинська поема *Reinardus vulpes* XII ст.; французька збірка казок *Roman de Renart*, видана у Парижі 1826; нідерландський епос Віллема *Reinaert* XIII ст.; *Reineke der Fuchs* Готшеда Алькмара і врешті – *Reineke Fuchs* Гете), дослідник висновує, що батькові слова «переробив з німецького» слід трактувати винятково як топос скромності автора і що *Лис Микита* «є твір оригінальний і суто національний [курсив Т. Франка. – Н.Т.]»⁵, який посідає одне із центральних місць у творчості письменника і до сьогодні зберігає свій вплив на молодих і старших читачів.

«Історія письменства не виказує факту, щоб якась літературна перерібка могла мати вплив на психіку народу. Це привілей лише наскрізь оригінальних і високо талановитих творів», – пише Т. Франко⁶ і далі додає: «...Головним джерелом «Лиса Микити» треба вважати поетичну інтуїцію поета, вона казала йому джерела основно перетравити, – і так поема вийшла як безперечний оригінал»⁷.

А поза тим найбільшою інспірацією до написання поеми *Лис Микита* для І. Франка, на думку сина Тараса, була не так поема Гете, як прегарні ілюстрації до неї Вільгельма фон Кавльбаха. Дослідник припускав, що гравюри Кавльбаха його батько міг бачити у Відні. Однак зі споминів гімназійного товариша І. Франка Михайла Коріневича (записаних 1926 р., а опублікованих аж у 1956-му р.) сьогодні знаємо, що з тими ілюстраціями познайомився письменник ще у 4-му класі

¹ Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 31.

² Там само, с. 32.

³ Там само, с. 37.

⁴ Т. Франко, *Поїздка на Дрогобиччину*, [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т.*, т. 1, с. 745–746.

⁵ Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 41.

⁶ Там само, с. 75.

⁷ Там само, с. 77.

гімназії¹. Одначе мемуари М. Коріневича на той час не були відомі Т. Франку. Про їх існування він довідається аж у 50-х рр., коли працюватиме в Інституті літератури в Києві.

Попри філігранний мікроаналіз тексту батькової поеми, розгляд її віршової структури, драматичного розгортання сюжету, місцевого колориту, сатиричного стрижня, розбору етимології назв звірів, Т. Франко дуже тонко відчитав і головні філософські максими *Лиса Микита* – ідею прагматичного раціоналізму та боротьби за існування: «З “Лиса Микита” пробивається з непереможною силою важна думка, що *правда є умовна*, так само, як умовне є поняття добра й зла... <...> І друга, не менш важна думка, що *слово – це могутня зброя*. Словом перемагає лис своїх ворогів, словом рятується від смерті, словом побиває вовка. Третя наука: немає рації той, хто через глупоту або необережність дає себе кривдити, а потім – жалується»².

Не цурався Т. Франко і ширших узагальнень. Так, він вписував поему *Лис Микита* у контекст батькової казкотворчості: «Казкові й байкові мотиви все цікавили Івана Франка. Крім “Лиса Микита”, він написав ще казку “Без праці” (1891), що її мотив згаданий у німецькій “Reineke Fuchs-i”, кілька віршових казок для дітей у “Дзвінку” і збірку “Коли ще звірі говорили” (1899). Тією самою строфою, що й “Лис Микита”, складені ще дві арабські казки: “Абу Касимові капці” (1895) та “Коваль Бассім” (1900). Але цих двох останніх творів не можна й рівняти з “Лисом Микитою”. В них і мова грубувата, і стиль тяжчий, строфа не така гладка, дотеп слабший, і сам сюжет автор не старався націоналізувати. Не диво, що вони не мають такої популярності й того значіння, що “Лис Микита”»³.

Батькову поему про хитромудрого Лиса дослідник ставив поруч зі збіркою *Зів’яле листя* та поемою *Мойсей*. «...Важко сказати, котрий з цих творів найбільший, – зауважував Т. Франко. – “Зів’яле листя” – найоригінальніше, “Мойсей” – без сумніву, найвеличніший, але ж “Лис Микита” – найпопулярніший і щодо свого значіння найважніший»⁴. І далі додавав, що за рівнем популярності Франкового *Лиса Микита* можна легко поставити поруч з Шевченковим *Кобзарем*. Слушність цього твердження доводить останній розділ монографії «“Лис Микита” й голоси сучасників», у якому автор ретельно визбирав і навів цілу галерею позитивних і захопливих відгуків простих читачів та фахових критиків у тогочасній галицькій і наддніпрянській пресі.

Розвідка *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка* позначена ґрунтовністю підходу, академізмом викладу, літературною ерудицією дослідника, багатоаспектністю порушуваних у ній проблем, сміливістю думки, тонкими і влучними спостереженнями. Це – взірцеве філологічне дослідження, блискучий комплексний, синтетичний монографічний аналіз генези, історії тексту, джерел, композиції, рецепції, мови та стилю славетної поеми-казки, який і на сьогодні залишається однією з найповніших і найкращих наукових праць про поему-казку І. Франка *Лис Микита*.

¹ М. Коріневич, *Спомини про Івана Франка як ученика гімназії*, [в:] *Спогади про Івана Франка*, с. 77–78.

² Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 88–89.

³ Там само, с. 79.

⁴ Там само, с. 95.

Усі наступні дослідники цієї поеми-казки у той чи той спосіб покликалися на дослідження Т. Франка, розвивали його наукові спостереження чи дискутували з ним. Так, одинадцять видання *Лиса Микити*, що вийшло у Кракові 1941 р. в «Українському видавництві» за редакцією Богдана Даниловича (псевдо українського письменника і видавця Богдана Гошовського) з мистецькими ілюстраціями Едварда Козака, базувалося на наукових висновках «вичерпного “Критичного розбору поеми Івана Франка”, зладженого Тарасом Франком»¹. Саме на основі розвідки Т. Франка наприкінці краківського видання подано перелік перевидань і переробок Франкового *Лиса Микити*. Упорядники цього видання неодноразово покликалися на працю Франкового сина у передмові та примітках, повторювали його висновки і чесно зазначили, що «здебільша саме цим розбором приходилося користуватись нам при редакції нашого видання і до нього відсилаємо зацікавлених»². Згадує монографію Т. Франка про *Лиса Микиту* у своїй статті «*Лис Микита* у новім одязу і Василь Сімович»³.

Неодноразово до цієї своєї розвідки звертався упродовж свого наступного творчого життя і сам Т. Франко. 1950-го року, якраз після переїзду до Києва та з початком праці в академічному Інституті літератури, син письменника повернувся до давньої мрії захистити цю працю як кандидатську дисертацію. Однак тій мрії так і не судилося здійснитися. У листі до М. Возняка від 9 грудня 1950 р. Т. Франко писав: «Йдучи за Вашою порадою, я написав по рос[ійськи] автореферат з «Лиса Микити», але знавці з АН радять подати як дисертацію “Франко і Борислав”»⁴.

Очевидно, що нова тема більше відповідала кон’юктурі радянського літературознавства. Тож думка членів столичної академічної спільноти переважила і 28 січня 1953 р. Т. Франко захистив кандидатську дисертацію на тему «Іван Франко і Борислав» (опонентами були М. Рильський та Я. Лановий).

Натомість його розвідка про *Лиса Микиту* якось наче відійшла на другий план. На неї рідко покликалися, а саму поему *Лис Микита*, яку І. Франко з кожним новим виданням переробляв для дорослих і «віддалював від дитячих уподоб»⁵ (і на цьому наголошував Т. Франко у своїй монографії!), у радянський час прописали головним чином до дитячої лектури. Зокрема у двотомній *Історії української літератури* за редакцією Олександра Білецького, що вийшла у Києві у 1955 р. (Видавництво АН УРСР, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка), про поему І. Франка *Лис Микита* було згадано лише у підрозділі *Поетичні твори для дітей* і то дуже лаконічно⁶. Прикметно, що тих кілька речень про найпопулярні-

¹ І. Франко, *Лис Микита*, Краків: Українське видавництво, 1941, с. 162.

² Там само, с. 162.

³ В. Сімович, «*Лис Микита* у новім одязу», [в:] Наші дні, 1942, № 10, с. 10.

⁴ *Лист Т. Франка до М. Возняка від 9 грудня 1950 р.*, [в:] Т. Франко, *Вибране*: У 2 т., т. 2, с. 453–454.

⁵ Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 94.

⁶ *Історія української літератури*: У 2-х томах / Академія наук Української РСР, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка; ред. кол. 1-го тому: О. І. Білецький (голова) та ін., Київ: Вид-во АН УРСР, 1955, т. 1, с. 532–533.

шу поему свого батька дописав саме його син Тарас¹. У рецензії на монографію Івана Басса про Івана Франка син письменника скрушно зауважував, що радянський літературознавець у своєму дослідженні відвів поемам *Іван Вишенський* і *Лис Микита* «тільки по одному невеликому абзацу»². Було очевидно, що «Лис Микита» перебував на маргінесі дослідницької уваги радянських франкознавців.

Однак сам Т. Франко до тексту *Лиса Микита* звертався неодноразово. До своєї науково-мемуарної книги *Про батька* (Київ, 1956) він увів статтю під назвою «Оригінальність “Лиса Микита”», у якій сконденсовано переписав головні положення свого попереднього монографічного дослідження, щоправда, уже без розкішної галереї наочних прикладів, якими була так щедро помережена наукова розповідь філігранного «критичного розбору» 1937 р.. Водночас до цієї статті дослідник додав і нові спостереження, факти й джерела, з якими мав змогу ознайомитися як науковий співробітник відділу рукописів Інституту літератури, серед яких і вже згадувані спомини про І. Франка М. Коріневича. Доречним було і порівняння «Лиса Микита» із «Енеїдою» І. Котляревського як текстів, створених за запозиченими сюжетами, що міцно вкорінилися на національному ґрунті.

У статтях *Іван Франко як гуморист*, замітці *Гумор чи сатира?* та ширшій, досі недрукованій, праці *За точність означень (Гумор чи сатира, на підставі творів Івана Франка)*. Т. Франко акцентував на гумористичній стихії, властивій батьковій поемі. Ба більше, він наполягав, що в поемі *Лис Микита* «більше гумору, ніж сатири»³. При чому, саме поняття гумору Т. Франко розумів доволі широко: у «Лисі Микиті», зазначав дослідник, «гумор прибирає різні види: насмішливих епітетів, відвернення речень (закляття Мавпи), кпин-глууму, іронії, сарказму, політичної сатири»⁴. У праці *За точність означень (Гумор чи сатира, на підставі творів Івана Франка)* дослідник слушно означив гумористичну стихію поеми «Лис Микита» як «шибеничну» (тут від слова «шибениця»), тобто таку, що веде до летального кінця. Зміст цього поняття він пояснював так: «Гумор звичайно пов'язаний з веселістю. Коли ж веселості немає ні сліду, навпаки у перспективі людини загибель, люта смерть, тоді такий гумор називають шибеничним»⁵.

Різкий осуд і нещадну критику з боку Т. Франка (стиль викладу якого назагал врівноважений, дуже спокійний і доброзичливий!) викликала виразно соціологічна інтерпретація батькової поеми у передмові Арсена Каспрука до двотомника поезій І. Франка (Київ, 1964), де радянський франкознавець визначив *Лиса Ми-*

¹ Лист Т. Франка до М. Возняка від 9 грудня 1950 р., [в:] Т. Франко, *Вибране*: У 2 т., т. 2, с. 453–454.

² Т. Франко, З. Франко, *Біографія І. Франка* [Рец. на книгу: Басс И. И. Иван Франко: Биография. Москва: Гослитиздат, 1957. 351 с.], [в:] Т. Франко, *Вибране*: У 2 т., т. 1, с. 889.

³ Лист Т. Франка до М. Деркач від 12 червня 1961 р., [в:] Т. Франко: У 2 т., т. 2, с. 497–499.

⁴ Т. Франко, *Іван Франко як гуморист*, [в:] Т. Франко, *Вибране*: У 2 т., т. 1, с. 862.

⁵ Т. Франко, *За точність означень (Гумор чи сатира, на підставі творів Івана Франка)*, Інститут франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка. Авторизований машинопис, датований 4 червня 1962 р.

киту лише і виключно як «сатиру», що гостро висміює «буржуазну мораль, суд та інші ідеологічні установи ...експлуаторського ладу»¹.

«...А. Каспрук ...з упертістю, гідною кращого застосування, продовжує твердити, що гумористична віршована казка “Лис Микита” є лише і виключно сатирою, – обурювався Т. Франко. – <...> Як можна всерйоз припускати, що ...Іван Франко міг всерйоз працювати майже цілий свій вік над тим, аби в дитячій казці створити фігуру – цитуємо – “найспритнішого і найхитрішого представника експлуаторського світу”?! Бідний Лис! Хто б міг подумати, що буде він колись так жорстоко покараний соціологічними інтерпретаторами як тип замаскованого, жорстокого, бездушного експлуатора!.. Бідні звірятка і пташенятка, курочки і гусочки, зайчики і мишенятка, хто б міг уявити вас мистецьким уособленням усіх експлуатованих і визискуваних класів? <...> Куди тільки не заведе дослідника наперед взята соціологічна схема! Може, в наступному виданні своєї розвідки А. Каспрук спробує довести наявність організованого революційного підпілля, яке протистояло тирану?...»².

Вочевидь, таку жорстку та саркастичну реакцію Т. Франка викликало спекулювання радянськими штампами, ідеологічними кліше та інтерпретаційними «натяжками» у стосунку до улюбленої поеми з боку А. Каспрука. У замітці «Гумор чи сатира?» наповну виявилася бунтівна натура Тараса-франкознавця, що протестувала проти викривлених трактувань творчості свого батька. Залишається лише загадкою, як такий ущипливий текст Франкового сина опублікував радянський журнал «Вітчизна»?

З-поміж усіх батькових творів поема *Лис Микита* подобалася Т. Франкові найбільше. Непевно тому, що вона найбільше промовляла до його жартівливої, схильної до доброзичливого гумору та параболічного інакомовства, природи. Андрій Содомора у передмові до видання *Лиса Микити* зафіксував такий спогад: «...коли Святослав Максимчук (він поділився зі мною своїм спогадом), десь шістдесят дев'ятого року, в Києві, у клубі Спілки письменників виконував поему Івана Франка “Похорон”. Перед виступом підійшов до Тараса Франка. Той, привітавшись: “То ви будете виконувати «Похорон»?” – “Так”, – відповів Максимчук. Тарас Іванович, хвилину помовчавши: “І все-таки найгеніальніший твір мого батька – “Лис Микита””...»³.

І в цій розмові проявився наповну увесь характер тоді вже вісімдесятилітнього, але бадьорого духом Т. Франка.

Увага до поеми-казки *Лис Микита* І. Франка у повноті і множинності усієї гами її інтерпретацій відродилася у дослідженнях літературознавців наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. А з нею частково повернулися і поклики на раритетну монографію Т. Франка «Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка». Щоправда, не всі дослідники, після тривалої паузи радянської доби, мали змогу, навіть попри бажання, віднайти її у бібліотеках. Зокрема еміграційний літературознавець Данило Гусар-Струк свою статтю *Відзискання «Лиса Микити»*, що

¹ А. Каспрук, *Поезія Івана Франка*, [в:] І. Франко, *Поезії*, Київ: Рад. письменник, 1964, т. 1, с. 29–30.

² Т. Франко, *Гумор чи сатира?* [в:] Т. Франко, *Вибране: У 2 т.*, т. 1, с. 895–896.

³ А. Содомора, *Лис Микита — гайдамака!* [в:] І. Франко, *Лис Микита*, Львів: Априорі, 2018, с. 23.

вийшла у світ 1999 р. у журналі «Сучасність», розпочав дуже характеристично: «В українській літературі навзагал і в творчості Франка зокрема “Лис Микита” відіграє енігматичну роллю. Без сумніву, це один із найкращих Франкових творів, якщо не найкращий, – попри це, франкознавці, за одним винятком – сином Франка Тарасом [курсив мій. – Н. Т.], найчастіше не звертали на нього уваги»¹.

І тут-таки, відсилаючи читачів до праці Т. Франка *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, зауважив, що сам він «не мав змоги роздобути це видання»². Натомість дослідник покликався на статтю Т. Франка про *Лиса Микиту*, що була уміщена у книзі *Про батька* (1956). Сучасні нові дослідження про *Лиса Микиту* також, за невеликими винятками³, здебільшого апелюють до статті Т. Франка з книги *Про батька*⁴. Це, вочевидь, пов'язано із раритетністю книги *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*.

Водночас відрадним у всіх цих студіях є те, що головні ідеї, на яких наполягав свого часу Т. Франко, та висновки, до яких він дійшов у своїй праці про *Лиса Микиту*, сьогодні отримали нове дихання і новий стимул до розвитку. «Передовсім треба раз і назавжди заперечити думку, що ЛМ [“Лис Микита”. – Н. Т.] – твір для дітей», – категорично твердить Д. Гусар-Струк⁵. Як це гарно резонує із тезою Т. Франка, що «уважати “Лиса Микиту” твором для дітей ... ніяк не можна»⁶. Саме такий аналітичний підхід дає можливість бачити багатовимірність та амбівалентність поеми-казки І. Франка *Лис Микита*, розпізнавати за її авантюрним сюжетом складні проблеми тогочасної дійсності, «комедію суду», «дійство для розваги, аніж пошук і відновлення справедливості»⁷. Саме таку глибину і складність цього франківського лисячого образу відтворено і в опері «Лис Микита» (композитор Іван Небесний, автор лібрето Василь Вовкун)⁸, що з'явилася на сцені Львівської опери у лютому 2020 р. з нагоди 130-річчя появи однойменної поеми-казки І. Франка у журналі «Дзвінок». Усі ці набутки були б неможливими

¹ Д. Гусар-Струк, *Відзискання «Лиса Микита»*, [в:] Сучасність, 1999, № 4, с. 96.

² Там само, с. 102.

³ Н. Тихолоз, *Казкотворчість Івана Франка (генологічні аспекти)*. Львів: ЛВІЛШ НАНУ, 2005. 316 с. // Тихолоз Н. *Крутіїська «одіссея» «рудого кардинала» («Лис Микита» Івана Франка: текст, підтекст, контекст, інтертекст)*, [в:] Дивослово, 2005, № 2, с. 58–63.

⁴ М. Ільницький, *Два варіанти лисячої епопеї*, [в:] *Й.-В. Гете. «Райнеке-Лис», І. Франко. «Лис Микита»*, Львів: Апріорі, 2018, с. 5–18. // М. Ільницький, *Два варіанти лисячої одіссеї: «Лис Микита» І. Франка і «Райнеке-Лис» Й. В. Гете*, [в:] М. Ільницький, *Іван Франко: антиномія природи і духу. Розвідки, інтерпретації*, Львів: Апріорі, 2023, с. 108–124. // Г. Сабат, *Казки Івана Франка: особливості поетики*, Дрогобич: Коло, 2006, 364 с.

⁵ Д. Гусар-Струк, *Відзискання «Лиса Микита»*, [в:] Сучасність, 1999, № 4, с. 97.

⁶ Т. Франко, *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, с. 95.

⁷ Н. Тихолоз, *Казкотворчість Івана Франка (генологічні аспекти)*, с. 141.

⁸ І. Небесний, *Лис Микита. Лібрето В. Вовкуна за однойменною поемою Івана Франка. Для сімейного перегляду*. [Буклет до опери «Лис Микита». Сезон 2019/2020], Львів, 2020, 124 с.

без скрупульозної праці Франкового сина Тараса, який першим зумів відчитати і донести до нас непрості філософські інтенції батькового бестселера.

References

- Barvinskyi, V., *Moї spomynu pro d-ra Ivana Franka (1890–1915)* [u]: *Spohady pro Ivana Franka*. / vstup. statyya i prim. M. Gnatyuka. Vid. 2-ge, dopovn., perebl. Lviv : Kameniar, 2011, s. 564–574. // Барвінський, Б., *Мої спомини про д-ра Івана Франка (1890–1915)*, [y]: *Спогади про Івана Франка*. / vstup. statyya i prim. M. Gnatyuka. Vid. 2-ge, dopovn., perebl., Lviv : Kameniar, 2011, s. 564–574.
- Franko, T., *Avtobiohrafia*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 394–395. // Франко, Т., *Автобіографія*, [в:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 394–395.
- Franko, T., Franko, Z., *Biohrafia I. Franka*. [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 1, s. 886–890 // Франко, Т., Франко, З., *Біографія І. Франка*, [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, с. 886–890.
- Franko, T., *Humor chy satyra?* [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 1, s. 895–896. // Франко, Т., *Гумор чи сатира?* [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 1, с. 895–896.
- Franko, T., *Ivan Franko i dity*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 1, s. 733–740. // Франко, Т., *Іван Франко і діти*, [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 1, с. 733–740.
- Franko, T., *Ivan Franko yak humoryst*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 1, s. 855–862. // Франко, Т., *Іван Франко як гуморист*, [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 1, с. 855–862.
- Franko, I., *Lys Mykyta*, Krakiv : Ukrainske vydavnytstvo, 1941, 168 s. // Франко, І., *Лис Микита*, Краків : Українське видавництво, 1941, 168 с.
- Franko, T., *Lys Mykyta. Krytychnyi rozbir poety Ivana Franka*, Lviv : Nakladom Naukovoho tovarystva im. Shevchenka, 1937, 104 s. // Франко, Т., *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, Львів : Накладом Наукового товариства ім. Шевченка, 1937, 104 с.
- Franko, T., *Lys Mykyta v bihu desiatylit. Geneza Lysa Mykyty*. [u:] The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine (Fund 3, Folder 3737), Kyiv. 1927. // Франко, Т., *Лис Микита в бігу десятиліть. Генеза Лиса Микити*, [y:] Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, ф. 3, № 3737, 1927.
- Franko, T., *Poizdka na Drohobychchynu*. [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 1, s. 745–746. // Франко, Т., *Поїздка на Дрогобиччину*, [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 1, с. 745–746.
- Franko, T., *Pryiateliuvannia iz Ivanom Frankom*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 387–390. // Франко, Т., *Приятелювання із Іваном Франком*, [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 387–390.
- Franko, T., *[Superechnosti y nedohliady poety Ivana Franka “Lys Mykyta”]*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 1, s. 790–791 // Франко, Т., *[Суперечності й недогляди поеми Івана Франка «Лис Микита»]*, [y:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 1, с. 790–791.

- Franko, T., *Za tochnist oznachen (Humor chy satyra, na pidstavi tvoriv Ivana Franka)*, [u:] Instytut frankoznavstva Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. Lviv. 4 chervnia 1962 r. // Франко, Т., *За точність означень (Гумор чи сатира, на підставі творів Івана Франка)*, [у:] Інститут франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка. Авторизований машинопис, датований 4 червня 1962 р.
- Husar-Struk, D., *Vidzyskannia "Lysa Mykyty"*, [u:] Suchasnist, 1999, № 4, s. 96–103 // Гусар-Струк, Д., *Відзискання «Лиса Микита»*, [у:] Сучасність, 1999, № 4, с. 96–103.
- Plnyskyi, M., *Dva varianty lysiachoi epopei*, [u:] Y.-V. Gete. *Raineke-Lys, I. Franko. Lys Mykyta*, Lviv : Argori, 2018, s. 5–18 // Ільницький, М., *Два варіанти лисячої епопеї*, [у:] Й.-В. Гете. «Райнеке-Лис», І. Франко. «Лис Микита», Львів : Априорі, 2018, с. 5–18.
- Plnyskyi, M., *Dva varianty lysiachoi odisei: "Lys Mykyta" I. Franka i "Raineke-Lys" Y. V. Gete*, [u:] Plnyskyi, M., *Ivan Franko: antynomiiia pryrody i dukhu. Rozvidky, interpretatsii*. Lviv : Argori, 2023, s. 108–124. // Ільницький, М., *Два варіанти лисячої одисеї: «Лис Микита» І. Франка і «Райнеке-Лис» Й. В. Гете*. [у:] Ільницький, М., *Іван Франко: антиномія природи і духу. Розвідки, інтерпретації*, Львів: Априорі, 2023, с. 108–124.
- Istoriia ukrainskoi literatury: u 2-kh t.*, Kyiv : Vyd-vo Akad. nauk URSR, 1955, t. 1, 731 s. // *Історія української літератури: у 2-х томах*, Київ : Вид-во АН УРСР, 1955, т. 1, 731 с.
- Kaspruk, A., *Poeziia Ivana Franka*, [u:] Franko, I., *Poezii*, Kyiv : Rad. Pysmennyk, 1964, t. 1, s. 29–30. // Каспрук, А., *Поезія Івана Франка*, [у:] Франко, І., *Поезії*, Київ : Рад. письменник, 1964, т. 1, с. 29–30.
- Korinevych, M., *Sportyny pro Ivana Franka yak uchenyka himnazii*, [u:] *Spoznady pro Ivana Franka*. Lviv : Kameniari, 2011, s. 74–78. // Коріневич, М., *Спомини про Івана Франка як ученика гімназії*, [у:] *Спогади про Івана Франка*, Львів : Камеяря, 2011, с. 74–78.
- L. V. [Lebedova Vira], *Lys Mykyta na stseni*, [u:] Nova khata, 1936, Ch. 13–14. // В. Л. [Віра Лебедова], «Лис Микита» на сцені, [у:] Нова хата, 1936, Ч. 13–14.
- Lyst T. Franka do M. Derkach vid 12 chervnia 1961 r.*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 497–499. // *Лист Т. Франка до М. Деркач від 12 червня 1961 р.*, [у:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 497–499.
- Lyst T. Franka do M. Vozniaka vid 27 zhovtnia 1950 r.*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 457–458. // *Лист Т. Франка до М. Возняка від 27 жовтня 1950 р.*, [у:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 457–458.
- Lyst T. Franka do M. Vozniaka vid 9 hrudnia 1950 r.*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 453–454. // *Лист Т. Франка до М. Возняка від 9 грудня 1950 р.*, [у:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 453–454.
- Lyst T. Franka do O. Kovalenka vid 28 lyupnia 1908 r.*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 403–406. // *Лист Т. Франка до О. Коваленка від 28 липня 1908 р.*, [у:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 403–406.
- Lyst T. Franka do Ya. Hordynskoho vid 20 veresnia 1936 r.*, [u:] Franko, T., *Vybrane: U 2 t.*, Ivano-Frankivsk : Vydavets Senkiv M. Ya., 2015, t. 2, s. 448–449. // *Лист Т. Франка до Я. Гординського від 20 вересня 1936 р.*, [у:] Франко, Т., *Вибране: У 2 т.*, Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015, т. 2, с. 448–449.

- Nebesnyi, I., *Lys Mykyta. Libretto V. Vovkuna za jednoimennoi poemoiu I. Franka. Dlia simeinoho perehliadu*, Lviv, 2020, 124 s. // Небесний, І., *Лис Микита. Лібретто В. Вовкуна за однойменною поемою Івана Франка. Для сімейного перегляду*, Львів, 2020, 124 с.
- Pylypchuk, S., “Bezprystrasne vystudiiuvannia tekstu...”: metodolohiia filolohichnoi shkoly u folklorystychnii praktytsi Ivana Franka, [u:] *Ridnyi kraj*, 2013, № 1(28), s. 74–79. // Пилипчук, С., «Безпристрасне вистудіювання тексту...»: методологія філологічної школи у фольклористичній практиці Івана Франка, [у:] *Рідний край*, 2013, № 1(28), с. 74–79.
- Rudnytskyi, M., *Ivan Franko*, [u:] *Spohady pro Ivana Franka*. Lviv : Kameniar, 2011, s. 477–509. // Рудницький, М., *Іван Франко*, [у:] *Спогади про Івана Франка*, Львів : Каменярь, 2011, с. 477–509.
- Sabat, H., *Kazky Ivana Franka: osoblyvosti poetyky*, Drohobych : Kolo, 2006. 364 s. // Сабат, Г., *Казки Івана Франка: особливості поетики*, Дрогобич : Коло, 2006, 364 с.
- Simovych, V., “Lys Mykyta” u novim odiahu, [u:] *Nashi dni*, 1942, № 10, s. 10. // Сімович, В., «Лис Микита» у новім одязі, [у:] *Наші дні*, 1942, № 10, с. 10.
- Sodomora, A., *Lys Mykyta – haidamaka!* [u:] Franko, I., *Lys Mykyta*, Lviv : Apriori, 2018, s. 17–36. // Содомора, А., *Лис Микита – гайдамака!* [у:] Франко, І., *Лис Микита*, Львів : Априорі, 2018, с. 17–36.
- Tykholog, N., *Kazkotvorchist Ivana Franka (henolohichni aspekty)*, Lviv : LVILSh NANU, 2005, 316 s. // Тихолоз, Н., *Казкотворчість Івана Франка (генологічні аспекти)*, Львів : ЛВІЛШ НАНУ, 2005, 316 с.
- Tykholog, N., *Krutiiska “odisseia” “rudoho kardynala” (“Lys Mykyta” Ivana Franka: tekst, pidtekst, kontekst, intertekst)*, [u:] *Dyvoslovo*, 2005, № 2, 58–63. // Тихолоз, Н., *Крутиїська «одіссея» «рудого кардинала» («Лис Микита» Івана Франка: текст, підтекст, контекст, інтертекст)*, [у:] *Дивослово*, 2005, № 2, с. 58–63.
- Vid redaksii*, [u:] Franko, T., *Lys Mykyta. Krytychnyi rozbir poemy Ivana Franka*, Lviv, 1937, s. 6. // *Від редакції*, [у:] Франко, Т., *Лис Микита. Критичний розбір поеми Івана Франка*, Львів, 1937, с. 6.

Наталія Тихолоз – директорка Інституту франкознавства, докторантка кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: 0000-0002-3968-9162
Email: nataliya.tykholog@lnu.edu.ua